

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТА – ознайомити студентів із основними питаннями курсу з урахуванням сучасного стану науки про мову

ЗАВДАННЯМИ КУРСУ Є:

- дати систематизоване уявлення про розвиток українського мовознавства від давнини до сучасності;
- сформувати знання про основні етапи та історичні умови розвитку української філологічної науки;
- ознайомити з найважливішими працями видатних дослідників української мови;
- закріпити навички оцінювання та аналізу наукових концепцій видатних лінгвістів

ВИМОГИ ДО ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

- основні етапи розвитку українського мовознавства
- найважливіші праці з історії вивчення української мови
- історію вивчення основних розділів науки про українську мову;

СТУДЕНТ ПОВИНЕН ВМІТИ:

- характеризувати основні етапи розвитку українського мовознавства;
- аналізувати наукову концепцію дослідника з урахуванням сучасного стану науки про мову і літературу;
- визначати роль дослідника та його робіт в історії української філологічної науки

СТУДЕНТ ПОВИНЕН ВОЛОДІТИ НАВИЧКАМИ

- аналізу лінгвістичних концепцій;
- визначення особливостей розвитку УМ певного історичного періоду

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА: ПЕРІОДИЗАЦІЯ, НАЙВАЖЛИВІШІ ПРАЦІ

ЛЕКЦІЯ 1.

ІСТОРІЯ УКР. МОВОЗНАВСТВА: ПЕРІОДИЗАЦІЯ, НАЙВАЖЛИВІШІ ПРАЦІ.

Мовознавство у найдавніший період (XI – XIII ст.).

Староукраїнське мовознавство 14-18 ст.).

Мовознавчі концепції XIX - поч. XX ст.

Мовознавство радянського періоду

Вивчення української мови на сучасному етапі.

Семінар 1. Основні етапи розвитку історії українського мовознавства

ЛЕКЦІЯ 2.

СТАНОВЛЕННЯ ТА ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ УКР. ГРАФІКИ Й ОРФОГРАФІЇ

Графіка й орфографія старослов'янського періоду.

Історія кириличного письма .

Правопис старого українського письменства (XIV-XVII) ст.

Нова графіка (« гражданка») у XVII ст .

Становлення українського правопису у XIX ст .

Правописи О .Павловського й М.Максимовича. «Кулішівка».«Драгоманівка».

Розвиток графіки й орфографії на західноукраїнських землях. « Желехівка».

Становлення єдиного українського правопису у 1920-х рр .

« Сталінський» Правопис 1930- х рр. Український правопис на сучасному етапі.

Семінар 2. Вивчення українського правопису : історичний аспект

ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ ОСНОВНИХ РОЗДІЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІНГВІСТИКИ

ЛЕКЦІЯ 3.

УКР. ЛЕКСИКОГРАФІЯ. ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ УКР. ЛЕКСИКИ Й ФРАЗЕОЛОГІЇ

Староукраїнська лексикографія (XIV-XVIIIст.). Словник Лаврентія Зизанія.

Лексикон Памви Беринди.Лексикографія нової української літературної мови .

Словник .П. Білецького-Носенка . «Словарь української мови » Б.Грінченка.

Здобутки і втрати української лексикографії в радянський період.

Найвидатніші праці з української лексикології . Вивчення української фразеології.

Семінар 3. Історія української лексикографії і лексикології

ЛЕКЦІЯ 4.

ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ФОНЕТИКИ Й ГРАМАТИКИ

Вивчення фонетики й граматики у Російській та Австро – Угорській імперіях.

Визначні українські граматики XIX ст . Праці, присвячені фонетиці, XIX ст.

Вивчення фонетики й граматики у 1920- х рр.

Академічні курси сучасної української літературної мови другої половини XX ст.

Семінар 4. Вивчення української фонетики й граматики

ЛЕКЦІЯ 5. ДОСЛІДЖЕННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ ДІАЛЕКТОЛОГІЇ.

Зародження української діалектології .
Діалектологічні дослідження XIX ст .
Українська діалектологія XX ст .
Діалектологія в незалежній Україні.

Семінар 5 . Українська діалектологія : історія вивчення

ЛЕКЦІЯ 6. ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ. ВИВЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ УМ.

Вивчення пам'яток історії мови.
Дослідження з історичної фонетики.
Вивчення історичної морфології .
Дослідження з історичної лексикології.
Вивчення історичного словотвору.
Дослідження з історичного синтаксису.
Історія лінгвостилістичних досліджень.
Основні проблеми та перспективи вивчення історії української мови

Семінар 6. Вивчення історії української мови

ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА : ПЕРІОДИЗАЦІЯ, НАЙВАЖЛИВІШІ ПРАЦІ .

СЕМІНАР 1

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА .

1. Мовознавство у найдавніший період (XI – XIII ст .)
2. Староукраїнське мовознавство (14-18 ст .)
3. Мовознавчі концепції XIX - поч . XX ст .
4. Мовознавство радянського періоду .
5. Вивчення української мови на сучасному етапі

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевзенко С.П. Історія українського мовознавства . Історія вивчення УМ. / С.П. Бевзенко. – К.: Вища школа , 1991. – 231 с.
2. Гнатюк Г. М. Дещо з історії Інституту мовознавства / Г.М. Гнатюк// Мовознавство . – 2010. – N 4/5. – С. 77–87.
3. Горещький П . Й. Історія української лексикографії/ П. Й. Горещький; Відп. ред. С. П. Левченко. - К. : Вид-во АН УРСР, 1963. - 243 с.
4. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України – 75. 1930–2005: Матеріали до історії / В. Г. Скляренко (відп. ред.). – К.: Довіра, 2005. – 566 с.
5. Лукінова Т. Б. Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України 75 років / Т.Б. Лукінова// Мовознавство. – 2005. – N3/4. – С. 3–24.
6. Лукінова Т. Б. Так це було ../ Т.Б. Лукінова . // Мов-во. – 2010. – N 4/5. – С . 56–65.

7. Мовознавство на Україні за п'ятдесят років [1917-1967] : Колективна моногр. / Відп. ред. Й. А. Багмут; - К.: Наук. думка, 1967. – 455 с.
8. Німчук В. В. Мовознавство на Україні в XIV-XVII ст. [Текст] / В. В. Німчук. - К.: Наук. думка, 1985. – 223 с.
9. Павлюк М. В. Основні етапи розвитку українського мовознавства дожовтневого періоду . – К.:Одеса: Вища школа ,1978.
10. Русанівський В. М. Дещо з історії Інституту/ В. М. Русанівський// Мовознавство. – 2005. – №3/4. – С. 25–32.
11. Селігей П. О. Українське академічне мовознавство за дев'яносто років (1918– 2008) / П.О. Селігей// Мовознавство. – 2008. – № 4/5. – С. 3–17.

СЕМІНАР 2.

ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ : ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

1. Графіка й орфографія старослов'янського періоду. Історія кириличного письма.
2. Правопис старого українського письменства (XIV-XVII) ст.
3. Нова графіка (« гражданка ») у XV III ст .
4. Становлення українського правопису у XIX ст . .
- 4.1. Правописи О .Павловського й М.Максимовича.
- 4.2 «Кулішівка». 4.3. «Драгоманівка».
5. Розвиток графіки й орфографії на західноукраїнських землях.
6. Український правопис у 1920- х рр . « Сталінський » правопис 1930- х рр ..
8. Український правопис на сучасному етапі .

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевзенко С.П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови К., : Вища школа, 1991. – 231 с.
2. Історія української мови : Хрестоматія: Навч. посібник для студентів філол. фак. вузів / Упоряд.: С.Я.Єрмоленко, А. К. Мойсієнко . - К: Либідь, 1996. - 288 с.
3. Історія українського правопису XVI-XX століття : Хрестоматія. –К.: Наук
5. Москаленко А. А. Історія українського правопису : (радянський період) / А . А . Москаленко . – Одеса: ОДУ , 1968. – 61 с.
6. Москаленко А . А . Нарис історії українського алфавіту й правопису / А.А. Москаленко . – Одеса: ОДУ , 1958
7. Огієнко І.І . (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови./ Упорядник, автор іст-біограф. нарису і примітки Тимошик М.С. 2-е вид., випр. - К., Наша культура і наука, 2004. – 436 с..
8. Русанівський В.М. Становлення і розвиток системи правопису // Мов-во на Україні за 50 років /1917 – 1967/. Колективна монографія. Відп. ред.. Багмут Й.А. Наук. думка, 1967, с. 128-144
9. Український правопис. К., Наук. Думка, 2008. – 286 с.
10. Захарків О. Укр. правопис: стан і перспективи// Педагогічна думка, 2009.

СЕМІНАР 3.

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ І ЛЕКСИКОЛОГІЇ

1. Староукраїнська лексикографія (XIV- XVIII ст.). Словник Лаврентія Зизанія. Лексикон Памви Беринди
2. Лексикографія нової укр. літ. мови. Словник П.Білецького - Носенка.
3. «Словарь української мови » Б.Грінченка
4. Здобутки та втрати української лексикографії
5. Найвидатніші праці з української лексикології

ЛІТЕРАТУРА

1. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства . Історія вивчення української мови / С.П. Бевзенко. – К.: Вища школа, 1991. – 231 с.
2. Ващенко В. С. Українська лексикологія : семантико-стиліст . типологія слів : посібник для студентів – філологів / В. С. Ващенко. - Дніпропетровськ: ДДУ, 1979. - 127 с.
3. Горещький П. Й. Історія української лексикографії/ П. Й. Горещький; Відп. ред. С. П. Левченко. - К. : Вид-во АН УРСР, 1963. - 243 с.
4. Гордієнко Н. Г. Українська лексикографія 90-років- початку ХХІ століття: АҚД: 10.02.01 / Гордієнко Наталія Григорівна ; НАН України, Ін –т укр. мови. – К., 2011. – 19 с.
5. Історія української мови : Лексика і фразеологія / В . О . Винник , В . Й. Горобець, В. Л. Карпова та ін. - К. : Наук. думка, 1983. - 743 с.
6. Історія української мови : Хрестоматія : Навч . посібник для студентів філол . фак . вузів / Упоряд .: С . Я . Єрмоленко , А . К . Мойсієнко . - К .: Либідь , 1996. - 288 с .
7. Зизаній Лаврентій. Граматика словенська . – К ., 1980.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ВКЛЮЧАЄ :

- 1) конспектування , реферування , анотування наукових праць лінгвістів і літературознавців;
- 2) укладання бібліографічного списку до однієї теми з нижченаведених:

1. Питання походження української мови
2. Вивчення пам'яток історії мови.
3. Історія вивчення українського правопису
4. Дослідження з історичної фонетики
5. Дослідження з історичної морфології
6. Дослідження з історичного синтаксису
7. Дослідження з історичного словотвору
8. Лінгвостилістичні дослідження УМ
9. Перспективи вивчення історії української мови
10. Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні НАН України: історія розвитку
11. Інститут української мови НАН України: шляхи розвитку в незалежній Україні .

ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА

1. Орієнтовна структура ІНДЗ .
Дослідницька робота має складатися з наступних розділів :
 1. Вступ
 2. Основні етапи життєвого шляху дослідника
 3. Загальний огляд наукової діяльності вченого у відповідній сфері
 4. Ґрунтовний аналіз кількох мовознавчих чи літературознавчих праць дослідника
 5. Висновки
 6. Список використаної літератури

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ РОБІТ :

1. М . Максимович – мовознавець
2. П . Житецький – мовознавець
3. О . Потебня – мовознавець
4. І . Огієнко – мовознавець
5. М . Драгоманов – мовознавець

6. Б. Грінченко – мовознавець
7. А. Кримський – мовознавець
8. С. Єфремов – мовознавець
9. М. Грунський – мовознавець
10. Є. Тимченко – мовознавець
11. О. Курило – мовознавець
12. А. Ніковський – мовознавець
13. М. Калинович – мовознавець
14. Л. І. Булаховський – мовознавець

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ІСПИТУ

1. Мовознавство у найдавніший період (XI – XIII ст.).
2. Здобутки староукраїнського мовознавства (XIV – XVIII ст.).
3. Основні напрямки розвитку мовознавства XIX – поч. XX ст.
4. Мовознавство радянського періоду : здобутки та втрати
5. Вивчення української мови на сучасному етапі : провідні дослідники, видатні праці .
6. Графіка й орфографія старослов'янського періоду. Історія кириличного письма
7. Правопис старого українського письменства (XIV-XVII ст.)
8. Становлення українського правопису у XIX ст.
9. Розвиток графіки й орфографії на західноукраїнських землях
10. Український правопис 1927 року. Правопис 1930- х – 1950-х рр.
11. Український правопис на сучасному етапі
12. Історія вивчення української лексики і фразеології : основні етапи
13. Найвидатніші праці з української лексикології
14. Староукраїнська лексикографія (XIV-XVIII ст.).
15. Лексикографія української літературної мови у XIX ст.
16. «Словарь української мови » Б.Грінченка та його роль у розвитку української лексикографії
17. Досягнення та втрати української лексикографії в радянський період
18. Історія вивчення української фонетики : основні етапи
19. Історія вивчення української граматики
- 20 . Визначні українські граматики XIX ст
21. Вивчення фонетики й граматики у 1920- х рр . (А .Кримський , Є. Тимченко, О. Курило, Г.Голоскевич та ін .)
22. Академічний «Курс СУЛМ» за ред. Л. Булаховського
23. Зародження української діалектології. Діалектологічні дослідження XIX ст . (М. Максимович, Я.Головацький, О. Потебня, К.Михальчук та ін.).
24. Українська діалектологія XX ст. Діалектологія в незалежній Україні
25. Вивчення походження української мови. Вивчення пам'яток історії мови
26. Дослідження з історичної фонетики . Вивчення історичної морфології
27. Дослідження з історичної лексикології, вивчення історичного словотвору та історичного синтаксису
28. Внесок М.А. Жовтобрюха у розвиток українського мовознавства
29. І.Р. Вихованець в українській лінгвістиці

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бабич Н. Д. Історія укр. літ. мови : Практичний курс : навч. посібник для вузів , що вивчають дисципліну "Історія мови " / Н.Д. Бабич- Львів: Світ, 1993. – 375 с.
2. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства . Історія вивчення української мови / С.П. Бевзенко. – К.: Вища школа, 1991. – 231 с.

Додаткова

1. Блик О.П. Історія української літературної мови : Практичні заняття : Навч . посіб . для студентів ун – тів і пед . ін – тів / О . П . Блик . – К .: Вища шк ., 1987. – 208 с .
2. Ващенко В. С. Українська лексикологія : семантико-стиліст . типологія слів : посібник для студентів – філологів / В. С. Ващенко. - Дніпропетровськ: ДДУ, 1979. - 127 с.
3. Зизаній Лаврентій. Граматика словенська . - К., 1980.
4. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України – 75. 1930–2005: Матеріали до історії / В. Г. Складенко (відп. ред.). – К.: Довіра, 2005. – 566 с.
5. Історія укр. мовознавства (друга половина ХХ ст.): *Хрестоматія* / упорядник В. В. Денисюк. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2016. – 266 с. Рецензенти: д. філ. наук, проф. Жайворонок В. В.; д. філ. наук, проф. Франчук В. Ю.
6. Історія української мови : Лексика і фразеологія / В . О . Винник , В . Й . Горобець , В. Л. Карпова та ін . ; Акад . наук УРСР ; Ін – т мовознав. ім. О. О. Потебні. – К .: Наук. думка, 1983. – 743 с.
7. Історія української мови : Синтаксис / Г. П. Арполенко, А. П. Грищенко, В. В. Німчук та ін . ; АН УРСР , Ін-т мовознавства ім . О. О. Потебні. – К .: Наук. думка, 1983. - 503 с.
8. Історія української мови: Хрестоматія: Навч. посібник для студентів філол . фак. Вузів / Упоряд.: С . Я . Єрмоленко , А. К. Мойсієнко. – К .: Либідь, 1996. – 288 с.
9. Історія українського правопису XVI-XX століття: Хрестоматія. – К.: Наук. думка, 2004. – 584 с.
10. Кислиця Д . Граматика української мови/ Д. Кислиця. - Нью-Йорк. Вид –во шкільної Ради , 1995.
11. Крижанівська О. І. Історія української мови: Історична фонетика . Історична граматики : навч.посібник. – К.: Академія, 2010. – 246 с.
12. Мовознавство на Україні за п'ятдесят років [1917-1967] : Колективна моногр. / Відп. ред. Й. А. Багмут; – К.: Наук. думка, 1967. – 455 с.
13. Москаленко А . А. Нарис історії українського алфавіту й правопису . – Одеса , 1958.
14. Німчук В . В. Мовознавство на Україні в XIV-XVII ст. [Текст] / В. В. Німчук. - К .: Наук. думка, 1985. – 223 с.
15. Німчук В.В. Передне слово. [До видання: Історія українського правопису: XVI— XX століття. Хрестоматія. — Київ: Наукова думка, 2004. — 584 с.]
16. Огієнко Іван. Нариси з історії української мови: система українського правопису. Популярно-науковий курс з історичним освітленням. – Вид. друге. – Вінніпег-Волинь, 1990. – 216 с.).
17. Огієнко І.І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / Упоряд. авт. іст.-біогр. Нариси і примітки М. С. Тимошик. – К .: Либідь, 1995. – 296 с.
18. Потебня А. А. Мысль и язык: психология поэтического и прозаического мышления / А. А. Потебня. - Москва: Лабиринт, 2010. – 239 с.
19. Потебня А. А. Символ и миф в народной культуре / А. А. Потебня. – М.: Лабиринт, 2007. – 480 с.
20. Русанівський В.М. Історія української літературної мови : Підручник для студентів гуманіт . спец . вузів/ В. М. Русанівський. - 2-ге вид . - К .: АртЕк, 2002. - 424 с.
21. Сабліна С.В.. Історія укр. літературної мови ХІХ-початку ХХ ст. Частина І - Запоріжжя: ЗНУ, 2005. – 51 с.
22. Селігей П. О. Історія українського мовознавства ХХ - початку ХХІ століть// Історія української культури : У 5 т. – Т. 5: Українська культура ХХ – початку ХХІ століть. – Кн. 3: Культура та розвиток науки і технологій в Україні. – К.: Наук. думка, 2012. – С. 188–230.
23. Суч. укр. мова : підруч. для студ . гуманіт. спец. вузів/ [О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.]; за ред . О. Д. Пономарева . – К .: Либідь, 2008. – 487 с.
24. Тищенко К . А. Історія української мови в науковій концепції А. Ю. Кримського: Дис. на здоб. наук. ступ. канд. філол. наук (10.02.01) / Слов'ян. держ. пед. ун-т. - Слов'янськ, 2006. – 212 с.
25. Українська мова: унормування, розунормування, перевнормування (1920–2015) / Зредагував Сергій Вакулєнко за участі Катерини Каруник. – Харків: Харківське історико-філологічне товариство, 2018. – 713 с., 6 мал.